

Што Еўрапейскі Саюз можа даць Беларусі

У Еўрапейскага Саюза асаблівыя адносіны са сваімі найбліжэйшымі суседзямі на ўсходніх і паўднёвых межах. Гэта завецца Еўрапейскай палітыкай добрасуседства. Праз гэтую палітыку ЕС падтрымлівае працэсы палітычных, эканамічных і сацыяльных рэформ у суседзяў і збліжае іх з ЕС, найперш праз паступовую эканамічную інтэграцыю. Гэта стварае ўмовы для далейшага пашырэння зоны дабрабыту, стабільнасці і бяспекі, і ўсё гэта магчыма дзякуючы таму, што ЕС (куды уваходзяць тры суседкі Беларусі - Латвія, Літва і Польшча) будзе падзяляць з народам Беларусі даброты, якія ствараў на працягу апошніх 50 гадоў.

Еўрапейскі Саюз ужо супрацоўнічае з партнёрамі і суседзямі Беларусі і, вядома, жадаў бы пабудаваць такія ж адносіны з Рэспублікай Беларусь. Гэта б зрабіла ўнёсак да ўмацавання сувязяў Беларусі з краінамі, якія ўжо з'яўляюцца часткай Еўрапейскай палітыкі добрасуседства, такімі як Украіна і Малдова. У той самы час гэта не парушае традыцыйныя адносіны Беларусі з іншым агульным суседам – Расіяй, якая таксама з'яўляецца і стратэгічным партнёрам ЕС.

Што ЕС прапаноўвае Беларусі

Калі Беларусь стане паўнапраўным удзельнікам нашай палітыкі добрасуседства^[1] і такім чынам паўнапраўным партнёрам ЕС, Еўрасаюз зможа дапамагчы палепшыць якасць жыцця беларусаў.

З гэтай мэтай ЕС і Беларусь маглі б працаваць разам дзеля дасягнення наступных паляпшэнняў, якімі б непасрэдна скарыстаўся беларускі народ:

- спрощанае наведванне беларускімі грамадзянамі краін-сяброў ЕС;
- пашыранае трансмежнае супрацоўніцтва, якое спрыяе большаму ўзаемадзейню ў эканамічным развіцці, ахове навакольнага асяроддзя і памежным мэнэджменце;
- падтрымка беларускай эканомікі, дапамога ў развіцці малога і сярэдняга прадпрыемства і падрыхтоўка беларускіх прадпрыемстваў да далейшых магчымасцяў на еўрапейскім рынку. Гэта стварыла б больш працоўных месцаў і забяспечыла лепшыя перспектывы таксама і для маладога пакалення; гэта магло б быць дасягнута праз эканамічныя рэформы, якія зрабілі б Беларусь больш прывабнай для замежных інвестараў;
- паляпшэнне сістэмы аховы здароўя і адукацыі, падтрымка ўразлівых груп насельніцтва;
- больш эфектыўнае дзяржаўнае і мясцовае кіраванне для больш высокага ўзроўню аказання паслуг насельніцтву;
- рэфармаванне прававой і судовай сістэмы з мэтай забеспячэння роўных правоў для ўсіх. Гэта патрабуе незалежных суддзяў, якія працавалі б ў сумленнай і незалежнай манеры, абараняючы правы ўсіх грамадзян і мацвалі б развіццё грамадскай супольнасці;
- лепшыя эканамічныя магчымасці для Беларусі і палепшаныя ўмовы жыцця для яе грамадзян праз развіццё і мадэрнізацыю транспартнай і энергетычнай сістэмы. Гэта б палепшыла аўтамабільнае і чыгуначнае спалучэнне Беларусі як агульнаеўрапейскай часткі з яе суседзямі і такім чынам паспрыяла б вандроўкам людзей і перамяшчэнню тавараў;
- паляпшэнне стану навакольнага асяроддзя: якасці вады, утылізацыя выкідаў, за кошт падтрымкі ў барацьбе з наступствамі Чарнобыльскай катастрофы;

- удзел у супрацоўніцтве еўрапейскага маштабу па пытаннях навакольнага асяроддзя, здароўя, стандартаў бяспекі прадуктаў харчавання, умоў працы, авіябяспекі, супрацоўніцтва ў судовай сферы і інш. праз удзел у еўрапейскіх праграмах і сяброўства ў еўрапейскіх агенцыях.

Мы таксама маглі бы развіваць **больш сувязей** паміж ЕС і Рэспублікай Беларусь:

- Мы б спрасцілі кантакты праз мяжу і зрабілі б перасячэнне мяжы прасцей для мясцовых людзей праз супрацоўніцтва з краінамі-суседзямі Беларусі;
- Беларускія гарады і адміністрацыяна-тэрытарыяльныя адзінкі маглі б супрацоўнічаць з гарадамі і муніцыпалітэтамі ў ЕС, абменьваючыся інфармацыяй і досведам ў галіне аказання паслуг насельніцтву;
- Мы б прапанавалі беларускім студэнтам больш стыпендый для навучання ва універсітэтах ЕС. Мы б заахвочвалі рэгулярныя і доўгатэрміновыя абмены і ўстойлівыя адносіны паміж беларускімі універсітэтамі і універсітэтамі ЕС на ўсіх узроўнях, уключаючы адміністрацыйныя і акадэмічныя;
- У нас мог бы быць блізкі дыялог і супрацоўніцтва з дэмакратычна абранымі лідэрамі Беларусі, дзяржаўнымі службоўцамі і экспертамі па шырокім коле пытанняў, унутраных і міжнародных, значных для нас усіх. Меркаванне Беларусі магло б быць шырэй пачута на міжнароднай сцэне;
- Мы маглі б больш актыўна далучаць прадстаўнікоў Беларусі – на нацыянальным, рэгіянальным і мясцовым узроўнях, таксама як і беларускіх афіцыйных асоб, акадэмікаў, навукоўцаў і г.д., да сумеснай працы па вырашэнні агульных, значных пытанняў, падзяляючы і абменьваючыся экспертнымі дадзенымі і ноў-хаў у сферы эканомікі і гандлю, сучаснага кіравання, вяршэнства закона, інфармацыі, адукацыі, турызму, культуры, даследаванняў, навукі, энергетыкі, здароўя, сацыяльных пытанняў, навакольнага асяроддзя, транспарту і камунікацый і інш.

У нас маглі б быць больш цесныя **эканамічныя і гандлёвыя сувязі і больш магчымасцяў для бізнесу**:

- Лепшы доступ для беларускіх прадуктаў, з умовай адпаведнасці нашым стандартам, да рынку ЕС з 480 мільёнамі спажыўцоў, што дапамагло б паскорыць рост беларускага гандлю і істотна ўзмацніла б далейшае эканамічнае развіццё краіны;
- асабліва ў тэкстыльным сектары Беларусі былі б створаны лепшыя магчымасці для доступу беларускай тэкстыльнай прадукцыі на Еўрапейскі рынак;
- калі Беларусь далучыцца да Сусветнай Гандлёвай Арганізацыі, гэта павінна павялічыць магчымасці для беларускіх тавараў у свеце, у тым ліку і ў ЕС.

Для падтрымкі праграм эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларусі, мы б **істотна павялічылі еўрапейскую фінансавую дапамогу**, і прапанавалі б наш каштоўны досвед у правядзенні рэформ.

Беларусь да цяперашняга моманту атрымлівала значна менш фінансавай дапамогі, чым яе суседзі. Але гэтая сітуацыя магла б змяніцца, і Беларусь атрымала б супастаўна столькі ж дапамогі, колькі і гэтыя краіны, калі б беларускія ўлады зрабілі істотныя крокі насустрач дэмакратызацыі.

Што можа зрабіць кіраўніцтва Беларусі

На жаль, на гэтым этапе, палітыка, якая праводзіцца аўтарытарным рэжымам Александра Лукашэнкі, стрымлівае нас ад прапанавання Беларусі поўнага ўдзелу ў нашай палітыцы добрасуседства. Еўрапейскі Саюз не можа прапанаваць паглыбіць гэтыя адносіны з рэжымам, які пазбаўляе сваіх грамадзян фундаментальных дэмакратычных правоў. Народ Беларусі – самая першая ахвяра ізаляцыі, навязанай яму афіцыйнай ўладай, але ён жа будзе першым, хто скарыстаецца перавагамі прапаноў для дэмакратычнай Беларусі.

ЕС жадае падзяліць са сваімі суседзямі дабрабыт, стабільнасць, бяспеку, якімі карыстаюцца яго ўласныя грамадзяне. Гэта патрабуе палітычных, эканамічных і адміністрацыйных рэформ ад нашых краін-партнёраў. Падтрымліваючы сваіх суседзяў у гэтых намаганнях, Еўрапейскі Саюз прапаноўвае палітычныя, эканамічныя і гандлёвыя магчымасці, таксама як і фінансавую дапамогу краінам, якія паважаюць правы чалавека, дэмакратыю і вяршэнства закона. Гэта каштоўнасці, што Беларусь ужо прызнала сама па сваёй уласнай волі як сябра ААН, АБСЕ ды іншых арганізацый, але якія дзеючы беларускае кіраўніцтва на практыцы не паважае. Для пабудовы глыбейшых адносін, якія мы бы жадалі мець паміж ЕС і народам Беларусі, для спынення палітыкі самаізаляцыі, якую беларускі ўрад навязаў сваім грамадзянам, мы гаворым, што беларускім уладам трэба, па-першае, і галоўным чынам:

- паважаць **права** народа Беларусі **выбіраць сваіх лідэраў дэмакратычным шляхам**: іх права чуць усе меркаванні і бачыць усіх кандыдатаў на выбары; права апазіцыйных кандыдатаў і груп падтрымкі праводзіць кампаніі без прыгнёту, судавага пераследу або турэмнага зняволення; права ажыццяўляць незалежнае назіранне за выбарамі, у тым ліку і праз беларускія няўрадавыя арганізацыі; права волевыяўлення і права на справядлівы падлік галасоў;
- паважаць **права** народа Беларусі **на незалежную інфармацыю**, права выказвацца вольна, напрыклад, дазваляючы журналістам працаваць без прыгнёту або судавага пераследу, не зачыняючы газеты і не перашкаджаючы іх распаўсюджванню;
- паважаць **правы** недзяржаўных арганізацый як жыццёва важнай часткі здаровай дэмакратыі – больш не ўскладняць іх легальнае існаванне, не прыгнятаючы і не пераследуючы сяброў грамадскіх арганізацый і дазваляючы ім атрымліваць міжнародную дапамогу;
- **вызваліць усіх палітычных зняволеных**: сяброў палітычных апазіцыйных партый, сяброў НДА і простых грамадзян, арыштаваных падчас мірных дэманстрацый і мітынгаў;
- належным чынам і незалежна **раследаваць або перагледзець выпадкі са знікненнем людзей**[\[2\]](#);
- забяспечыць **права** беларусаў **на незалежную і аб'ектыўную судовую сістэму** – з суддзямі, незалежнымі ад палітычнага ціску, без самаўпраўнасці і галаслоўнага крымінальнага судавага пераследу або палітычна матываванага судавага прысуду, як, напрыклад, зняволенне грамадзян, якія мірна выказваюць свае меркаванні;
- спыніць **незаконныя арышты і затрыманні, дрэннае абыходжанне з людзьмі**;
- паважаць **правы і свабоды** тых беларускіх грамадзян, якія адносяцца да нацыянальных меншасцяў;
- паважаць **правы беларускіх працаўнікоў**: іх права далучацца да прафсаюзаў і права прафсаюзаў працаваць на абарону правоў працоўных;
- паважаць **права беларускіх прадпрымальнікаў** ажыццяўляць дзейнасць без празмернага ўмяшання ўлад;
- далучыцца да адмены смяротнага пакарання ўслед за іншымі народамі Еўропы;

- выкарыстаць падтрымку, якую АБСЕ, ЕС і іншыя арганізацыі прапаноўваюць Беларусі для дапамогі ў выкананні правоў сваіх грамадзян.

ЕС знаходзіцца ў гатоўнасці аднавіць адносіны з Рэспублікай Беларусь і яе народам, як толькі беларускі ўрад прадэманструе павагу да дэмакратычных каштоўнасцей і асноўных правоў народа Беларусі.

Між тым, Еўрапейскі Саюз працягне забяспечваць фінансаванне для Беларусі для аказання дапамогі рэгіёнам, пацярпелым ад наступстваў Чарнобыльскай катастрофы або для падтрымкі ў барацьбе супраць гандлю людзьмі, у прыватнасці, супраць гандлю жанчынамі ў Еўропе.

У той жа самы час, ЕС працягне працу ў напрамку забеспячэння доступу беларусаў да незалежнай інфармацыі, даючы ім такім чынам магчымасць пачуць усе бакі аргументаў, перш чым будучь зроблены высновы. ЕС працягне падтрымліваць друкаваныя выданні і трансляванне незалежных тэле- і радыёпраграм для Беларусі. ЕС таксама будзе вітаць і забяспечваць фінансавую падтрымку беларускім студэнтам, якія навучаюцца ў еўрапейскіх універсітэтах.

---

[1] Для поўнага атрымання карысці з Еўрапейскай палітыкі добрасуседства Дамова аб Партнёрстве і Супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і ЕС патрабуе ратыфікацыі. Фактычна такая дамова была падпісаная ў 1996 годдзе, але яе ратыфікацыя была спынена ў выніку адсутнасці павагі да дэмакратыі і правоў чалавека ў Беларусі.

[2] Юрый Захаранка (былы міністр унутраных спраў, знік 7 мая 1999 года), Віктар Ганчар (былы першы віцэ-спікер Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, знік 16 верасня 1999 года), Анатоль Красоўскі (прадпрымальнік, знік разам з Ганчаром) і Зміцер Завадскі (аператар Расійскага канала ОРТ, знік 7 ліпеня 2000 года)